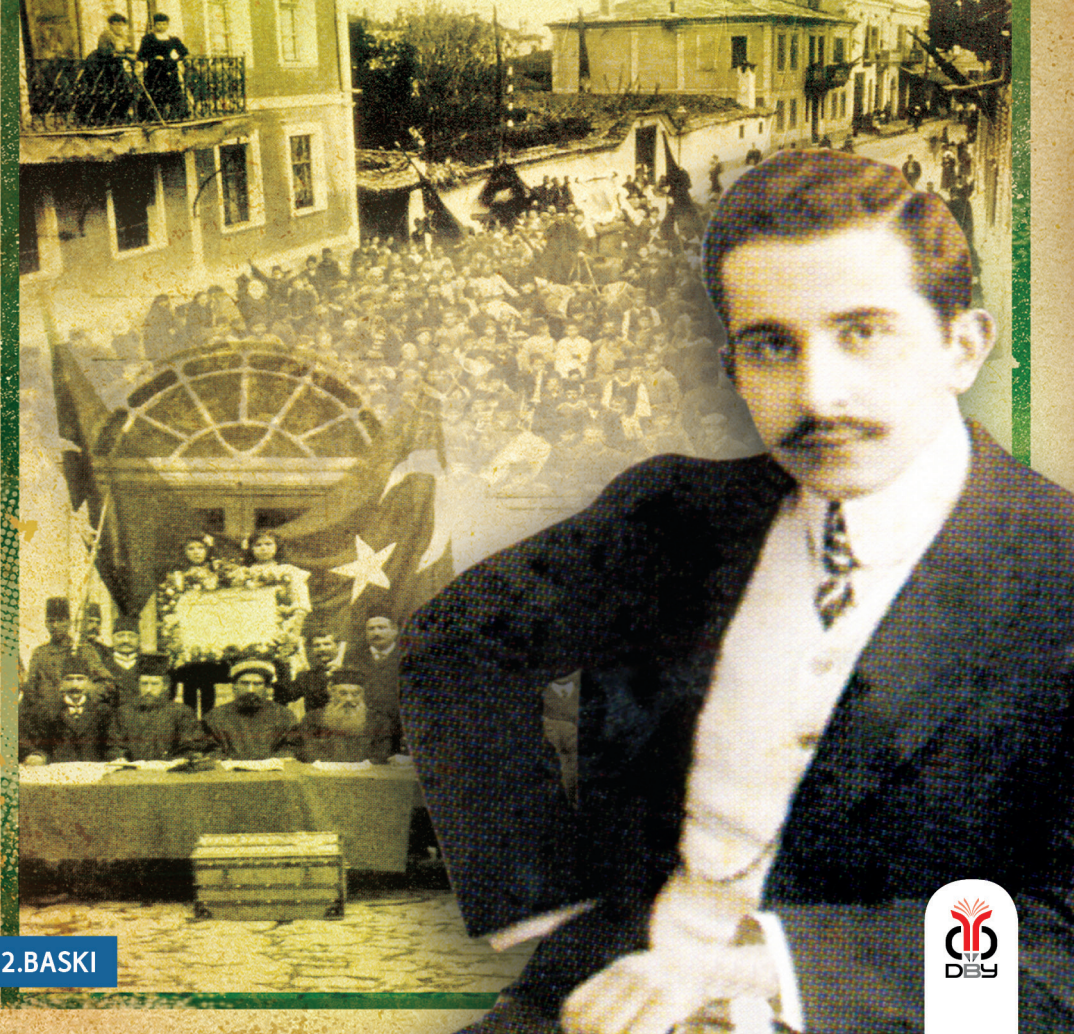
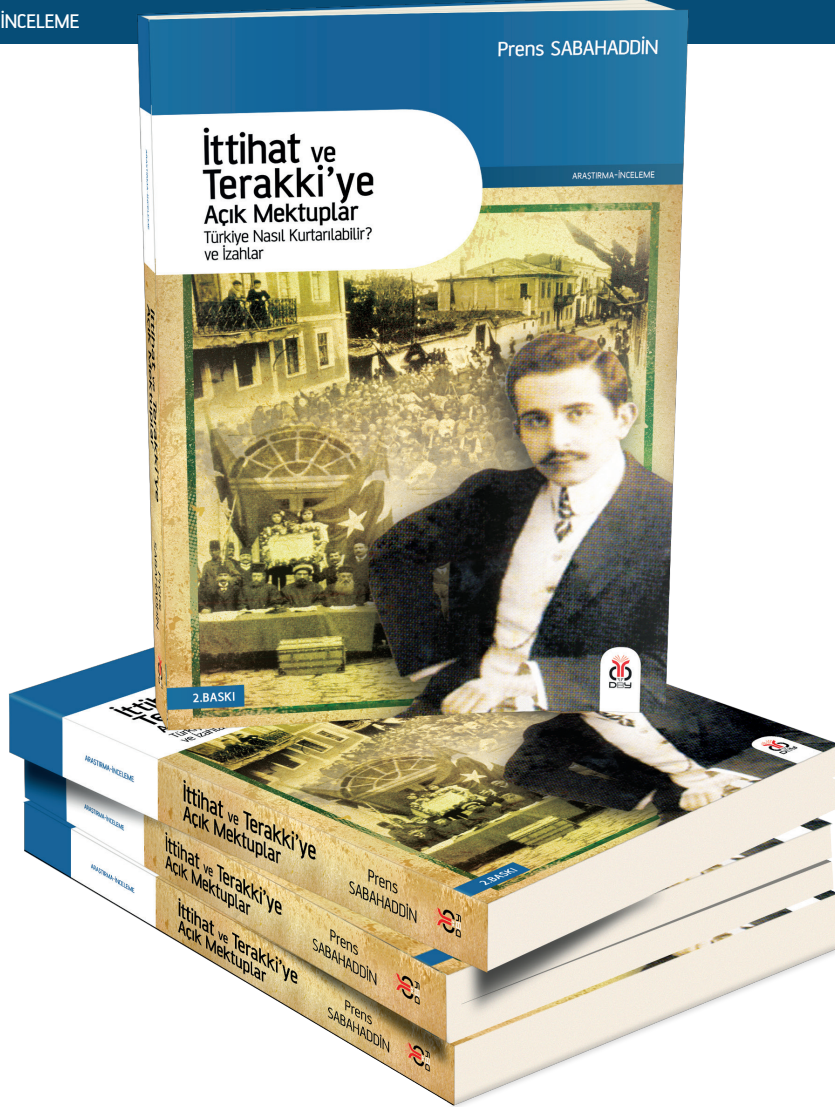

İttihat ve Terakki'ye Açık Mektuplar

Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?
ve İzahlar

ARAŞTIRMA-İNCELEME

İttihat ve Terakki'ye Açık Mektuplar

Türkiye Nasıl Kurtarılabılır? ve İzahlar

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Hazırlayan
Ahmet Zeki İZGÖER

© 2013-2018, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 15

Araştırma-İnceleme: 5

ISBN 978-605-4635-07-8

Sertifika No: 18188

1. Baskı: İstanbul, 2013

2. Baskı: İstanbul, 2018

Yazar:

Prens Sabahaddin

Hazırlayan:

Ahmet Zeki İzgöer

Editör:

Enver Sinan Malkoç

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Mizanpaj:

M. Ali Başpehlivan

Kapak Tasarımı:

Sercan Arslan

Baskı/Cilt:

Step Ajans Matbaacılık (Sertifika No: 12266)

Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11

Bağcılar/İstanbul - Tel: 0212-4468846

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Prens Sabahaddin

İttihat ve Terakki'ye Açık Mektuplar - Türkiye Nasıl Kurtarılabilir? ve İzahlar

/ Prens Sabahaddin__ Hazırlayan: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Zeki İzgöer

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Enver Sinan Malkoç

İstanbul : DBY Yayınları, 2018.

336 s. ; 15,0 x 21,0 cm __ (DBY Yayınları ; No. 15) __ Dizin var

ISBN 978-605-4635-07-8

1- Tarih 2- Osmanlı Devleti 3- İttihat ve Terakki

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar	11
Önsöz	13
Giriş	17
• Hayatı.....	17
• Science Sociale Cemiyeti.....	22
• Adem-i Merkeziyet.....	24
• Toplumların Yapıları.....	30
• Eğitim.....	32
• Batılılaşma.....	33
• İslâmiyet.....	34
• Takipçileri.....	35
• Son Söz.....	35

BİRİNCİ KİTAP

Teşebbüs-i Şahsî ve Tevsi'-i Mezuniyet Hakkında

Bir İzah

Önsöz	41
Bir İzah	45
Özel Teşebbüs	53

İKİNCİ KİTAP

Teşebbüs-i Şahsî ve Adem-i Merkeziyet Hakkında İkinci Bir İzah

Önsöz.....	61
İntihâbât Entrikaları.....	65
Sabahaddin Bey'in Hüseyin Cahid Bey'in Makalesine Cevabı ...	71

ÜÇÜNCÜ KİTAP

İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Açık Mektuplar -Mesleğimiz Hakkında Üçüncü ve Son Bir İzah-

Önsöz.....	91
Birinci Mektup İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne	97
• Saldırıları Nasıl ve Niçin Başladı?	98
İkinci Mektup	107
• Hissiyatımızın Odak Noktası Feshedilmiş Bir Düşmanlığa Dayanıyor.....	107
Üçüncü Mektup	123
• Hissiyatımızın Odak Noktası Dünya Çapında Bir Sevgi Olmalıdır!.....	123
Dördüncü Mektup	127
• Tuhaf Bir Anlayış!	127
Beşinci Mektup	133
• Şekavet, Gerektiği Zaman Fazilet Yerine Geçiyor!.....	133
Altıncı Mektup	141
• Sosyoloji'nin Büyük Keşfi.....	141
Ek	147

Yedinci Mektup	151
• Sosyal Mesleğimiz Nasıl Uygulanabilir?	151
Sekizinci Mektup	171
• Sosyal Mesleğimiz ve Eğitimle İlgili Reformlar	171
• Sosyal Mesleğimiz ve Askerî Reformlar	174
• Sosyal Mesleğimiz ve İdarî Reformlar	177
• Sosyal Mesleğimiz ve Millî İtibar	183
• Çıkmaz Yol	187
• Tehlike	189
• İki Meslek	194

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Türkiye Nasıl Kurtarılabilir? -Sosyal Mesleğimiz ve Programı-

Tehlike Karşısında Meslek	201
Dayanak Noktası	207
1- Science Sociale (İlm-i İctimâ)	209
2-Sosyal Meslek (Meslek-i İctimâî).....	214
Sosyal Yapımız	229
1- Fikrî Tarım ve Sosyal Durum	230
2- Okullarımızın Sosyal Yapımızla İlişkisi.....	232
3- Mülkiyet Biçimi.....	237
4- Yönetim Teşkilâtı.....	240
5- Askerî Çevreler ve Siyaset	244
Yeni Yol – Meslek Programı	247
• Yönetim Hayatında Islahat – İzlenmesi Gereken Yol.....	247
• Fert Hayatında Islahat - Temel Prensipler	253
EKLER	
Belgeler	257
Bibliyografya	323
Dizin	327

Kısaltmalar

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.md.	Adı geçen madde
a.g.t.	Adı geçen tebliğ
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
cm.	Santimetre
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Dr.	Doktor
Dr. Öğr. Üyesi	Doktor Öğretim Üyesi
Haz:	Hazırlayan
İÜ.	İstanbul Üniversitesi
no:	Numara
s.	Sahife
SBE.	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TALİD	Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
vb.	ve benzeri

Önsöz

Elinizdeki eserin ilk baskısı daha önce Buruc Yayınları tarafından *Görüşlerim* unvanıyla (İstanbul 1999, 264 s.) yayınlanmıştı. Gözden geçirilmiş ve ilâveli bu ikinci baskısında ilkinden farklı olarak Prens Sabahaddin'in bir başka eseri olan *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?* yer almaktadır. Ayrıca kitaba ek olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yeni açılan tasniflerde bulunan belgelerin yanı sıra Prens Sabahaddin'le birlikte kitapta isimleri geçen bazı önemli şahısların fotoğrafları ilâve edilmiş daha önceki baskıda transkripsiyon şeklinde verilen belgeler, bu baskıda sadeleştirilerek okuyucunun dikkatine sunulmuş ve ayrıca bir de indeks eklenmiştir. Bu çerçevede kitap, Prens Sabahaddin'in birbirinin devamı niteliğinde diyebileceğimiz dört ayrı eserinden meydana gelmektedir.

Bu eserler şunlardır:

- 1- *Teşebbüs-i Şahsî ve Tevsî-i Mezuniyet Hakkında Bir İzah*, İstanbul 1323.
- 2- *Teşebbüs-i Şahsî ve Adem-i Merkeziyet Hakkında İkinci Bir İzah*, İstanbul 1324.

3- *İttihat ve Terakki'ye Açık Mektuplar, Mesleğimiz Hakkında Üçüncü ve Son Bir İzah*, İstanbul 1327.

4- *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?*, İstanbul 1334.

Prens Sabahaddin, ilk iki eserinde, kitabına konu ettiği “Teşebbüs-i Şahsî”, “Adem-i Merkeziyet” ve “Tevsî-i Mezuniyet” prensiplerini açıklar. Bu arada basında Hüseyin Cahid [Yalçın] Bey'in konuyla ilgili aleyhte çıkan yazılarına cevap vermeye çalışır. Üçüncü eseri *Açık Mektuplar*, siyasî bir karakter taşımaktan öte, sosyolojik bir görünüm arz eder. Eserin belki de tek siyasî yönü, taşıdığı sosyal fikirlerin siyasî bir partiye, yani İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne hitap ediyor oluşudur. 1910-1911 yıllarında Paris'te yazılan mektup ve makalelerden meydana gelen bu eserde, İttihatçılar tarafından ileri sürülen suçlamalara cevap verilir. Kitabın son bölümleri “Meslek”in üçüncü kez açıklanmasına ayrılmıştır. Dördüncü eseri olan *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?* ise Prens Sabahaddin'in, Osmanlı'nın çöküşten kurtulup varlığını devam ettirmesi için hangi programı uygulaması gerektiği hususundaki görüşlerini ihtiva etmektedir ki, kitapları arasında en önemlisi ve dikkati çeken budur.

Prens Sabahaddin, eserlerinin çoğu yerinde Osmanlı idaresi ve idarecilerine ciddi ve ağır tenkitlerde bulunmaktadır. Onun tenkitçi bakış açısı iktidarda olan yönetimler için hep aynı olmuş, hiç değişmemiştir. Muhalif duruşunu II. Abdülhamid iktidarda iken ona, İttihatçılar iktidarda iken de onlara devam ettirmiştir. Bu yaklaşımlar Genç Türklerin o dönemdeki genel tavırları olmakla birlikte tarafsızlıktan uzak ve ilmî bir disiplin içinde değerlendirilmedir. Son tahlilde biz, bu konunun kitabın yazarını ilgilendiren bir husus olduğunu göz önünde bulundurarak kitapta yer alan fikir, görüş ve düşünceleri kabul ya da tenkit gayesiyle değil, günümüz harflerine eksiksiz ve anlaşılabilir bir dille çevirip kamuoyunun yararına

sunmak istedik. Amacımız, yakın tarihimiz Türkiye'sini sürekli gündemde tutarak sosyal tarihimizin aydınlatılması yolunda gayret ve çaba içerisinde bulunmaktır.

Bu vesileyle eseri yayınlama lütfunda bulunan DBY Yayınları'na teşekkür ederken, eserin başta sosyoloji ve tarih okuyucuları olmak üzere kültür dünyamıza faydalı olmasını diliyorum.

Ahmet Zeki İZGÖER
Başakşehir 2013

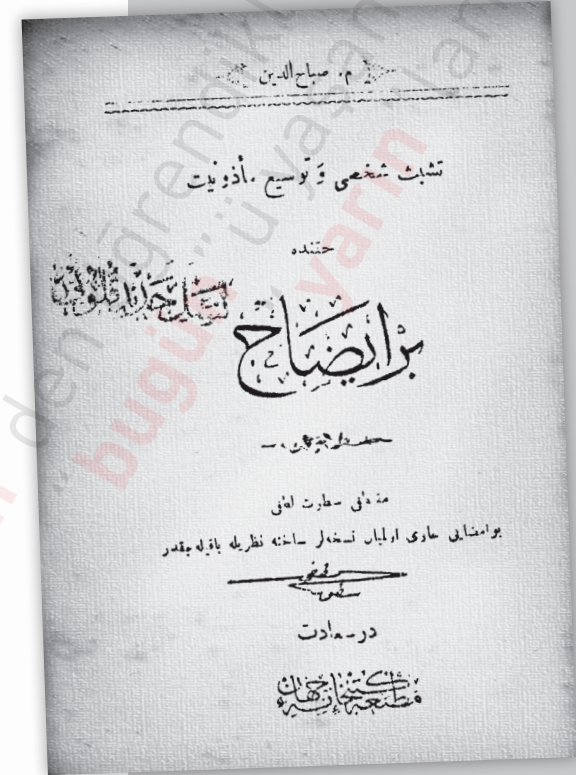
ediliyor oluşunda bu çalışma ve faaliyetlerinin payı azımsanmayacak derecede büyüktür.

Prens Sabahaddin bir sözünde:

“Ey fazilet! Bütün varlığımızla, varlığına ömrümüzü vakfetmek istiyoruz” demektedir. “Fazilet”, “ömür”, “vakfetmek” gibi kültür ve medeniyetimize ait önemli kavramların unutulmaya yüz tuttuğu günümüzde, Prens’i yeniden anlamak ve değerlendirmek başta bilim adamlarımız olmak üzere bütün toplumun ortak kaygısı olmalıdır.

BİRİNCİ KİTAP

Teşebbüs-i Şahsî ve Tevsî'-i Mezuniyet Hakkında Bir İzah

İstanbul 1323

Önsöz

Ülkemizde gittikçe şiddetini artıran istibdat, hayatı bir ıstırap yükü haline getiren vahşet ve melunluğuyla hüküm sürdüğü sürece, doğal olarak kendisine karşı, millet ruhunda bir direnme gücü uyardırmıştı. Görünüşte sefil ve âciz olan bu kuvvet, gerçekte istibdatla birlikte büyümüşü. Sonuçta, kahraman ordumuzun bu vahşete karşı kazandığı şanlı ve şerefli zaferle ortadan kalktı. Biz de böylece siyasi bir esaretten yakamızı kurtarmış olduk.

Hürriyetin meşhur mücahidi **Sabahaddin Bey**, hatıralarımızda korkunç hayaller bırakan bu pis ve karanlık mazinin hafızalara sığmaz rezaletlerinin nasıl meydana geldiğini, bütün kötülüklerin kaynağının, bu rezaletlere katlananların şahsî ve sosyal terbiyesindeki yetersizlik olduğunu, dolayısıyla istibdatın da buradan doğduğunu en inandırıcı ve en sağlam delillere dayanarak açıklayıp ilân etmişti. Fikrimce onun haysiyetli açıklamaları, içinde bulunduğumuz şu nazik devirde vatan ve millet için çok faydalı bir ilerleme ve umran çaresi oldu. Bu sebeple hususî ve sosyal hayatımıza dair “Teşebbüs-i Şahsî” ve “Tevsî-i Mezuniyet” esaslarıyla ilgili makale ve açıklamaların aydın çevrelerimizde meydana getirdiği güzel hazzın sürekliliğini sağlamak için bir dizi yayının küçük kitapçıklar şeklinde istifadenize sunulmasına hizmet arzusundayım. Çünkü “Teşebbüs-i Şahsî”, günümüz medeniyetinin ruhu; “Tevsî-i Mezuniyet” ise, gelişmesinin sebebidir.

Teşebbüsten yoksun olan fertler, atalarının ve tabiatın bir miras-yedisî olarak bir süre hayatlarını devam ettirebilirlerse de sonunda

birisinin bitmesi ve diğerinin sonuçsuz kalması sebebiyle her bakımdan şiddetli bir ihtiyaç içinde kalırlar. Nihayet ölmeyecek kadar bir yiyecek bulmak için tabiatın elinde her türlü zorluk ve sıkıntıya katlanmaya mahkûm olurlar. “Teşebbüs-i Şahsî”ye sahip olamadığından dolayı, her türlü zillete alışan bir millet, vatanının günden güne gerilemesine ve en sonunda çöküp yok olmasına yol açar. Çünkü bir ülkenin yükselmesi ve ilerlemesi, onu meydana getiren millet fertlerinin tek başlarına gerçekleştirdikleri çalışma ve gayretlerinin toplamından başka bir şey değildir.

“Tevsî-i Mezuniyet”; teknik tanımıyla şayet “İdarî Adem-i Merkeziyet”ten (Decentralisation Administrative) yoksun bir idare şekli ise, bir millette bulunması en çok gerekli olan “Teşebbüs-i Şahsî”yi yok etmekle kalmaz, medenî ihtiyaçların nelerden ibaret olduğunu en iyi kavrayanların çalışmalarını da sekteye uğratar. Ayrıca kendilerini, bu ihtiyacı kavrayıp anlamaktan aciz olan merkezin emir ve talimatlarına boyun eğmeye zorlar. Bunun doğuracağı zaaf, sosyal hayat için mücadele veren milletler arasında “Merkeziyet”le idare edilenleri, en aciz ve en sefil bir uçuruma yuvarlar. Bu yüzden bugün içinde bulunduğumuz bu düşüşten bizi kurtaracak ve milletteki kabiliyet ve ülkedeki çalışkanlığa lâıyk bir gelişme seviyesine yükseltecek tek çare, idare sistemimizi “Adem-i Merkeziyet”le taçlandırmaktır. Özellikle ülkemizin imar ve ilerlemesiyle kesin bağlantısı olan nakliye araçlarının hemen hemen yok denilebilecek bir durumda olduğu şu zamanda “Merkeziyet”le idare sisteminin devamı, sevgili vatanımızı Meşrutiyetin meyvelerini yemekten mahrum bırakacaktır. Bu da derin sevgi hisleriyle çırpınan kalplerin ümitsizliğe düşmesine yol açacaktır.

“Merkeziyet” usulünün Fransa’daki sonuçları araştırılırsa şu gerçek görülür: Bu ılıman iklimin ve bu cevval zekânın her türlü ilerleme kabiliyetine rağmen milletlerarası rekabet sahnesinde en

ileridekiler arasında bulunamaması, hep o yanlış idarenin getirdiği beceriksizliğin ürünüdür. Çünkü orada hükümet birimleri, merkezin kötü arzuları için kurulmuş birer makine durumundadır. Merkez neyi emrederse onu yapar, kendi anlayış ve kavrayışıyla mahallî ilerlemeye ait hiçbir teşebbüsü merkezden izin almadan pratiğe koyamaz. Denilebilir ki, Fransa bugün “Merkeziyet” idaresi sebebiyle, gittikçe kuvvet kazanan bir istibdat altında güçsüz ve millî dehası sayesinde aday olduğu medeniyet nimetlerinden o oranda uzaktır.

“Decentralisation” ile idare edilen Anglo-Sakson milleti ise sürekli yenilediği ilerleyişini tamamen bu idare usulüyle gerçekleştiriyor.

Enteresandır ki, otuz yıl önceki anayasamızda bile yer alan bir idare usulünün getirdiği faydaları açıklamaya artık zorunluluk hissediyoruz. Bu zorunluluk, en adi çıkarları en yüce gayelere feda etmekten sıkılmayan birçok çekemeyenin kamuoyunu yanıltmaya çalışmalarından meydana geliyor. Fakat aydın genç nesil, gerçeği yaymaya ve söylemeye kararlı olduğu için kötü niyetliler millî vicdanı artık susturamayacaklar!

Bu vesileyle ferdî hayatımızda “Şahsî Teşebbüs”, hükümet hayatımızda ise “Adem-i Merkeziyet” idaresinin gerektiğine dair kısa, fakat mükemmel bir bahse konu olan **Sabahaddin Bey**'in, *İkdam* gazetesinin 18-19 Ekim 1908 (5-6 Ekim 1324) tarihli sayılarında yayımlanan “Bir İzah” başlıklı makalelerini, kuracağımız kitaplığın ilki olmak üzere yayınlamaya başlıyorum.

25 Ekim 1908

Hersekli Satvet Lütfi

Bibliyografya

A-Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri

DH-EUM. KLH, 3/18
DH-KMS, 63/63; 64/33
HR-SYS, 2366/4; 2415/43
Y. A. HUS, 508/101; 520/92
Y. EE, 14/140; 36/2468/141/12
Y. EE, Kâmil Paşa Evrakına Ek, 86-33/3280
Y. MTV, 226/96; 287/40
Y. PRK. AZN, 22/57
Y. PRK. HR, 30/28; 36/56
Y. PRK. KOM, 15/66
Y. PRK. MK, 22/1
ZB, 329/11

B-Kitap, Makale, Madde ve Tebliğler

ALTUNIŞ-GÜRİSOY, Belkıs, “Prens Sabahattin”, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 10-12 Mayıs 2002*, İstanbul 2003.

ASLAN Taner, “İttihâd-ı Osmanî’den İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne”, *Bilig*, sayı 47, Ankara Güz 2008.

BERKES Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul Tarihsiz.

BULUT Yücel, “Bir Sultanzadenin Yönetim Algısı”, *Anlayış*, İstanbul 2004.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, “Ahrar Fırkası”, c. I, İstanbul 1992.

CEMAL PAŞA, *Hatırât (1913-1922)*, Yayına Haz: Ahmet Zeki İzgöer, Dün Bugün Yarın Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 2012.

ÇAĞLA Cengiz, “Bir Türk Aydını Olarak Prens Sabahattin Bey”, *Türkiye Günlüğü*, sayı 26, Ankara Ocak-Şubat 1994.

EGE Nezahat Nurettin *Prens Sabahattin, Hayatı ve İlmî Müdafaa-ları*, İstanbul 1977.

ESATLI Mustafa Ragıp, *İttihat ve Terakki*, İstanbul 1975.

KORLAELÇİ Murtaza, “Le Play Mektebi ve İlk Türk Temsilcisi Prens Sabahattin Bey”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 1, Kayseri 1983.

KURAN Ahmed Bedevi, *İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki*, İstanbul 1946.

_____, *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılâp Hareketleri*, İstanbul 1959.

OKAN Oya, “Prens Sabahattin Literatürü Üzerine”, *TALİD*, c. VI, sayı 11, İstanbul 2008.

MARDİN Şerif, “Adem-i Merkeziyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. I, İstanbul 1988.

REYHAN Cenk, “Türkiye Liberalizminde Bir Öncü Parti; Teşebbüsü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti”, *Türkiye Günlüğü*, sayı 31, Ankara Kasım-Aralık 1994.

Sabahaddin, *İttihat ve Terakki’ye Açık Mektuplar, Mesleğimiz Hakkında Üçüncü ve Son Bir İzah*, İstanbul 1327.

_____, *Teşebbüs-i Şahsî ve Adem-i Merkeziyet Hakkında İkinci Bir İzah*, İstanbul 1324.

_____, *Teşebbüs-i Şahsî ve Tevsi’-i Mezuniyet Hakkında Bir İzah*, İstanbul 1323.

_____, *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?*, İstanbul 1334.

Said Paşa’nın Hatırâtı, c. I, İstanbul 1328.

TÜTENGİL Cavit Orhan, “Prens Sabahaddin (1877-1948)”, *Sosyoloji Dergisi*, İstanbul 1949, sayı 4-5.

_____, *Prens Sabahaddin*, İstanbul 1954.

UÇMAN Abdullah, “Prens Sabahaddin”, *DİA*, c. XXXIV, İstanbul 2007.

ÜLKEN Hilmi Ziya, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, c. II, İstanbul 1966.

YÜCEL Yaşar, “Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyon’a (Adem-i Merkeziyet) Dair Genel Gözlemler”, *Belleten*, c. XXXVIII, sayı 152, Ankara 1974.

Dizin

A
A. Fuad 149
A. Naci 149
A Quoi Tient la Supériorité des Anglo-Saxons? (Edmond Démolins) 147
A. Sanih 147
Abdülhamid II (Osmanlı Sultanı) 91, 98, 99, 101, 103, 113, 116, 124, 125, 129, 131, 133, 134, 190, 191, 194; -devri 101, 138, 152, 183, 186, 187; -devri jurnalciliği 106, 125; -dönemi 123, 244; -Hükümeti 92, 98, 100, 102; -idaresi 194; -kutsiyeti 133; -mutlakiyeti 172; -tarafatları 103
Adem-i Merkeziyet 42, 43, 46, 49, 51, 52, 61, 62, 63, 67, 71, 72, 82, 84, 85, 92, 93, 95, 103, 124, 137, 145, 157, 178, 179, 182, 183, 195, 208
Adem-i Merkeziyet ve Teşebbüs-i Şahsî Fırkası 63
Adem-i Merkeziyetçilik 241, 247
Adliye 84, 248, 249, 250; -Nezâretleri 83
Afrika 142, 187, 223; -yamyamları 193
ahlâk 54, 55, 56, 64, 80, 98, 104, 106, 110, 112, 117, 118, 125, 133, 134, 135, 136, 137, 144, 146, 156, 157, 168, 176, 180, 183, 193, 210, 215, 216, 220, 244, 256
Ahmed Fazıl Bey 72
Ahrar Partisi 111, 112, 123
Akdeniz Adaları 46, 85
Akşam Tefekkürleri (Hüseyin Cahid) 106
Ali Kemal Bey 66, 68
Alman 193; -dostluğu 186; -ekonomik zenginliği 144; -orduları 187; -öğrencileri 159
Almanya 143, 144, 145, 156, 163, 185, 186, 187, 201; -İmparatoru 158, 159, 161
Amerika/Amerika Birleşik Devletleri 47, 50, 77, 137, 142, 145, 146, 157, 159, 164, 166, 203, 204,

215, 219, 222, 223, 240, 255; -basını 77; -cumhurbaşkanı 204
Amerikalılar 158, 221
Amerikalılık 201
Anadolu 48, 72, 78, 101, 184
Anglo-Sakson 137, 138, 146, 152, 166, 201; -eğitimi 148; -hayatı 202; -ırkı 158; -okulları 166; -milleti 43; -sömürgecileri 240; -tipi eğitim 255; -ziraatçılar 145
Anglo-Saksonların Sosyal Üstünlükleri Nereden İleri Geliyor? (Edmond Démolins) 148, 158
Araplar 47, 76
Ardahan 46
Arnavutluk 177, 194
Artvin 46
Askerî Rütbeleri Tasfiye Komisyonu 123
Astronomi 230
Asya 142, 143, 207, 223; -çölleri 142; -halkı 223
Atlas Okyanusu 145, 216
Attila 192
Avrupa 47, 48, 92, 93, 100, 108, 142, 143, 144, 152, 153, 158, 165, 166, 183, 201, 203, 207, 221, 223, 229, 231, 232, 233; -gazeteleri 93, 108; -okulları 165; -toplumları 231
Avrupalılar 57, 82, 86
Avustralya 146, 159, 160, 161, 164, 165
Avusturya 185, 186, 187; -Macaristan İmparatorluğu 185; -taburları 187
Avusturyalılar 193
Ayastefanos Antlaşması 183

Ayastefanos Geceleri (Hüseyin Cahid) 106

B

Bâbiâli 127
Bağdat 101, 217; -Demiryolu Sözleşmesi 187
Bahriye 175
Balkan 174, 184, 185; -felâketi 205; -Hükümetleri 81; -küçük hükümetleri 80; milletleri 46; Savaşı 205
barbarlar 57, 143, 192, 231
basın hürriyeti 51, 123
Batı 45, 86, 93, 108, 186, 201, 203, 221, 222, 223, 224, 225, 229, 231, 234; -Avrupa 203, 229; -basını 93, 108; -baskısı 203; -kamuyoyu 45; -kültürü 86; -medeniyeti 225
Batıllaşmak 203, 215, 221, 222, 225
bayındırlaşma 222, 225, 231
bayındırlık 49, 50, 137, 160, 177, 181, 247, 249, 251, 255
Berlin 183, 185
Berry, Graham (Avustralya Başbakanı) 164
Bertier (Roches Okulu Müdürü) 155
Birinci Divan-ı Harb 119
Bir İzah (Prens Sabahaddin Bey) 43, 45, 61, 84, 89
Biyoloji 154, 156, 173
Bizans 231
Bizanslılar 191
Bolu Sancağı 50
Bosna-Hersek 187
Botanik 163, 211
Buhara 217

Bulgar 130, 193; -gazetecisi 110;
-gazeteleri 110; -kiliseleri 82
Büyük Britanya 137, 144, 145, 146

C

Cahid Bey, bkz. Hüseyin Cahid Bey
Cavid Bey 175
Cemiyet-i İlmiye 108
Cengiz (Moğol İmparatoru) 192
Cermenler 142, 143
cizye 82
Coğrafya 154, 155, 230
Comment la Route Créée le Type Sociale?, bkz. *Yollar, Asl-ı İctimâîyi Yol Nasıl Vücuda Getirir?*
Cruet 190
Cumhuriyet 50, 51, 137, 155, 215, 216, 217, 240, 242
Cuvier 211

Ç

Çakırcılılar 130

D

Dauprat, A. 148
Decentralisation, bkz. Merkeziyet
Decentralisation Administrative, bkz. İdarî Adem-i Merkeziyet
demokratiklik 221
Démolins, Edmond (La Science Sociale'in kurucularından) 141, 147, 153, 155, 209, 212, 213, 226
Dersaâdet 147, 149
Descamps, Paul (Roches Okulu'nda Science Sociale Müdürü) 147, 148, 254
determinizm 155
Divan-ı Harp Heyeti 119

Doğu 143, 185, 186, 203, 222, 223, 224, 229, 230; -toplumları 230

Don Kişot 171

Durkheim 210; -Okulu 211

Düstur 49

Düvel-i Muazzama 46, 48, 183

E

Edebiyat 86, 87, 155, 237; -i Ceditide 106
Ehramlar 77
Elbasan 50
Endülüs 217
Ermeni 45, 48, 49, 74, 76, 101, 130; -aydınları 49; -ihtilâlleri 49; -istiklâli 49; -katliamları 48; -kilisesi 48, 82; -krallığı 49; -Meselesi 48; -Patrikhaneleri 74; -yazarları 48
Ermenice 73
Erzurum 100, 184; -ihtilâlleri 78

F

Faraweset 146
Farmasonluk 130
Fazlı Bey 66, 68
Federalizm 240
Felsefe 141, 209, 210, 211
Fenike 155
ferdî hayat 243, 255
Ferdîyetçi 219, 222, 231, 240; -ailer 254; -akım 219, 225, 226, 232; -barbarlar 231; -çevre 219, 220, 223, 256; -devlet adamları 241; -eğitim 223, 237, 254, 256; -eğitim müesseseleri 256; -gençler 235; -kişilik 255; -örnekler 256; -toplum 213, 242, 243; -Yapı (Teşekkül-i İnfirâdî/

Formation Particulariste) 142, 144, 145, 148, 152, 153, 157, 166, 197, 202, 203, 212, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 231, 240, 246, 247, 248, 249, 254, 256
Ferdîyetçilik 221, 226, 233, 240, 243; -akımı 232

Fevziye Kiraathanesi (Şehzadebaşı) 61

Fizik 55, 141, 209

Flaubert (Fransız Ressam) 155

Forster 159

Franklar 144

Fransa 42, 43, 144, 145, 153, 157, 185, 186, 219, 220, 232, 233, 235, 242, 249; -basını 77

Fransız 155, 160, 186, 193, 217; -okulları 153

Fransızca 155

G

gayrimüslim 75, 118

Genç Türk partileri 92

Girit 62, 67, 84

Guatemala 51

Gustave le Bon 210

Gülhane Hattı/Gülhane Hatt-ı Hümâyûnu 233, 243

Güney Amerika 50, 137, 142, 223
güzel sanatlar 86, 156, 157, 217, 237

H

Habsburglar İmparatorluğu 201

Hamid, bkz. Abdülhamid II

haraç 82

Harbiye Nezâreti 119

Havran 177

Hayat-ı Hakikiyye Sahneleri (Hüseyin Cahid) 106

Hayat-ı Muhayyel (Hüseyin Cahid) 71, 72, 76, 79, 84, 106

Henry de Tourville 141, 147

Heyet-i Mümtaze 46, 103

Hristiyan 46, 49, 83, 84; -kiliseleri 48; -millî meclisi 82; -okulu 83; -Osmanlılar 48, 82; -vatandaşlar 45, 82, 83

Hikmet-i Bedayi 106

Hindistan 253

Histoire de la Formation Particulariste: L'origine des Grands Peuples Actuels (Henry de Tourville) 147

Hollanda 154

Hukuk 47, 48, 51, 71, 80, 82, 83, 87, 105, 110, 112, 128, 136, 190, 192, 248, 249, 250, 251

Hurşid Paşa (Birinci Divan-ı Harp Reisi) 119

Hülâgu (Moğol İmparatoru) 192

Hürriyet 41, 48, 51, 54, 56, 57, 67, 81, 82, 85, 91, 95, 99, 100, 110, 111, 113, 116, 119, 123, 124, 126, 135, 137, 144, 171, 182, 188, 191, 192, 194, 195, 215, 219, 241; -Ordusu 129

Hüseyin Cahid Bey (*Tanin* Gazetesi Başyazarı) 62, 63, 71, 75, 94

Hüseyin Hilmi Paşa (Sadrazam) 131

I

Irak-ı Arap 177

İ

İberik Yarımadası 137

İdare Hukuku 71

İdarî Adem-i Merkeziyet (Decentralisation Administrative) 49, 51,

52, 63, 71, 84, 85, 103, 145, 178, 179, 183, 190, 195, 241
İdarî Muhtariyet 45, 46
İdarî istiklâl siyaseti 45
İkdam 43, 62, 107
İkinci İzah (Prens Sabahaddin Bey) 96, 104, 106, 111
İktisat 210
İlm-i İctimâ, bkz. Science Sociale
İlm-i İctima' dergisi, bkz. *La Science Sociale* dergisi
İngiliz 137, 158, 165, 183, 186, 193, 221, 241, 253, 254; -bayrağı 164; -eğitimi 148, 254; -gençleri 217; -liseleri 217; -medeniyeti 145; -Mektepleri 148, 254-255; -okulu/okulları 157, 158, 159; -müesseseleri 164; -pansiyonları 166; -sömürgecileri 222; -sömürgeleri 158
İngilizce 166
İngiltere 137, 144, 145, 148, 156, 158, 166, 215, 242, 249, 254, 255; -basını 77; -dostluğu 185, 186; -Hükümeti 145; -Krallığı 240
irtica 110, 124, 130, 134
İskandinavya 231; -Yarımadası 142
İslâm/İslâmiyet 167; -Dini 220; -uleması 108; -ümmeti 117
İslâmî unsurlar 63
İsmail Hakkı Bey (Bağdat Mebusu) 101
İspanya 137, 215, 219
İspanyollar 137
İspanyolluk 138
İstanbul 39, 51, 59, 65, 73, 75, 76, 78, 82, 85, 89, 91, 96, 100, 108, 112, 119, 127, 128, 131, 133, 179,

184, 185, 191, 192, 231, 256; -askeri 115; -kamuoyu 94; -mebusları 65, 76; -Merkez Heyeti (İttihat ve Terakki Cemiyeti) 119; -meyhaneleri 108; -müntehab-ı sânileri 68
istibdat 41, 43, 45, 51, 56, 80, 95, 98, 108, 110, 113, 114, 117, 118, 129, 135, 242
istiklâl 45, 47, 48, 49, 57, 91, 103, 108, 116, 134, 137, 142, 151, 172, 176, 195, 196
İtalya 185, 192, 217, 231; -basını 77; -Cumhuriyeti 217
İtalyanlar 193
İttifak-ı Müselles 185, 186
İttihad-ı Muhammedî 108
İttihadî Meşrutiyet 133
İttihat liderleri, bkz. İttihat ve Terakki liderleri
İttihat ve Terakki, bkz. İttihat ve Terakki Cemiyeti
İttihat ve Terakki; -Cemiyeti 52, 63, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 84, 92, 94, 98, 100, 111, 114, 119, 121, 125, 126, 127, 129, 131, 171, 179, 188, 189, 194, 196, 197; -kulüpleri 130; liderleri 115
İzahlar (Prens Sabahaddin) 61, 205, 208

J

Jacob Sokağı (Paris) 141
Jeoloji 163
Jöntürk 188
jurnalcilik 106, 121, 125

K

Kafkasya 184
Kamucu; -aile 230; -akım 225, 226; -çevre 220, 223; -köylü aileler 256; -milletler 201; -sınırlar 202; -toplum 202, 213, 232, 243; -ülke 244; -Yapı (Teşekkül-i Tecemmu'î/Formation Communautaire) 132, 142, 144, 152, 166, 197, 204, 212, 215, 216, 218, 219, 220, 223, 225, 226, 230, 231, 239, 243-244, 246, 249, 254; -zihinler 242
Kamuculuk 226, 231, 232
Kanada 159, 160, 161, 164
Kanun-ı Esasî 217
Karadeniz 184; -havzası 78, 185
Kars 46
Kartaca 155; -Cumhuriyeti 155
Kartacahılar 230
Katolik 130
Katoliklik 219
Kızıltoprak (İstanbul) 205
Kiel tezgâhları 186
Kimya 141, 209
Knutsford, Lord 164
Kruppe fabrikası 186
Kur'ân-ı Kerim 53, 167
Kuzey Almanya 143
Kuzey Amerika 137, 145, 166, 219; -devleti 203; -okulları 157; -toplumları 223; -ülkeleri 240
Kuzey Amerikalılar 221
Kuzey Anadolu 184
Kuzey Denizi 142
Kürdistan 177
Kürtler 47, 76

L

L'éducation dans les Ecoles Anglaises (Paul Descamps) 148
L'Humanité Evolue-t-elle Vers le Socialisme? (Paul Descamps) 147
La Classification Sociale (Edmond Démolins) 147
La Méthode Sociale 147
La Production le Travail et le Problème Social dans tous les Pays, au Début du XXe Siècle (Léon Poinsard) 148
La Révolution Agricole, Nécessité de Transformer les Procérés du Culture (A. Dauprat) 148
La Science Sociale, bkz. Science Sociale
La Science Sociale et sa Méthode (Robert Pinot) 147
La Turquie 66, 67, 68, 72, 73, 111
La Vie du Droit et l'Impuissance des Lois / Hukuk Hayatı ve Kanunların Acizliği (Cruet) 190
Le Play 141, 212
Les Grandes Routes des Peuples-Comment la Route Créé le Type Sociale? (Edmond Démolins) 147
Les Trois Formes Essentielles de l'Education (Paul Descamps) 147, 254
Letourneau, Charles 210
liberallik 221
Londra 185; -kabinesi 185
Louis XIV 201
M
Maarif 83, 84, 173; -Nezâreti 83
Mahmud Nedim Paşa 175
Mahmud Şevket Paşa 119, 175

Makedonya 130, 177
Maliye 84, 252
Manastır 50, 111, 112, 129
-İttihat ve Terakki Cemiyeti 107, 119
-İttihat ve Terakki Heyeti 109
-Merkez Heyeti (İttihat ve Terakki Cemiyeti) 93, 119
Mebuslar Meclisi 49, 51, 79, 85, 94, 108, 187, 188, 189, 190, 196
Meclis-i Mebusân, bkz. Mebuslar Meclisi
Meclis-i Umumî 49
Mehmed Ali 205, 255
Mehmed Reşad Efendi (Şehzade) 116
Mehmed Sabahaddin Bey, bkz. Sabahaddin Bey, Prens (Sultanzâde)
Mekâtib-i Âliye 61
Meksika 51; -Cumhuriyeti 216
Merkeziyet 42, 43, 46, 49, 50, 51, 52, 56, 61, 62, 63, 67, 71, 72, 82, 84, 85, 92, 93, 95, 102, 103, 124, 137, 145, 157, 178, 179, 182, 183, 190, 195, 208, 242
merkeziyetçilik 241, 242, 247
meslek 71, 92, 93, 94, 100, 146, 157, 182, 183, 192, 196; -programı 225
Meslek-i İctimâî, bkz. Sosyal Meslek Meşihat 74; -ileri gelenleri 74
Meşrutiyet 45, 49, 56, 63, 72, 73, 78, 80, 91, 95, 98, 100, 101, 102, 103, 108, 112, 115, 116, 123, 126, 129, 130, 131, 133, 134, 137, 138, 145, 167, 171, 174, 183, 186, 187, 190, 191, 192, 194, 195, 197, 203, 208, 215, 216, 217, 242, 245
Meşveret 91, 92, 115
mezhep imtiyazları 66, 67, 72, 74
Mısır 116, 119, 253
Midhat [Paşa] 75
Midilli 62, 67, 84
Mill, John Stuart 158
millî egemenlik 242
millî eğitim 45, 55, 57, 136, 181, 254
milliyetçilik 221
Mineraloji 163, 211
muhacir 159
muhafazakârlık 221
Muhallifler Kongresi 126
muhtariyet 82, 103
Musa Kâzım Efendi 68
Mustafa Asım Efendi, Hoca 68
Mutlakiyet 208, 215, 216, 242
Mülkiye memurları 182, 244
Müslümanlık 118
müstebit hükümet 46, 118

N
Nâfia 50
Napolyon 201
Nâzım Efendi, Doktor (İttihat ve Terakki Cemiyeti sorumlu delegesi) 124, 125, 128
Neron 192
Neyyir-i Hakikat 93, 107, 111, 114, 116, 128, 191, 192
Norman müesseseleri 145
Norveç 142, 143, 145, 226, 240
Norveç fiyortları 142, 226
Norveç sahilleri 142

O
Orta Amerika 223
ortak mülkiyet 240, 250
Ortodoks 130

Osmanlı 47, 48, 57, 67, 68, 81, 82, 85, 103, 112, 124, 187, 188; -ai-lesi 113; -askeri 107, 192; -aydını 100; -başkenti 194; -bayrağı 45; -birliği 85, 102, 195; -Devleti 46, 48, 81, 85, 191; -egemenliği 81; -hamiyetleri 65, 104; -hanedanı 108; -Hıristiyanları 46; -Hükümeti 83, 187; -İmparatorluğu 130; -ittihadı 68; -kamı 194; -Muhallif Partiler Kongresi 100; -Ordusu 119, 125, 176, 186, 191, 192, 193, 194; -Saltanatı 102, 195, 203; -Sarayı 47; -tarihi 49; -unsurları 45, 63, 75, 80, 81, 176; -vahdeti 63; -varlığı 80
Osmanlılık 45, 67, 77, 81, 192
31 Mart [13 Nisan 1909]; -Faciası 107, 115; -İsyanı 124; -millî faciası 93; -Olayı 124

Ö
özel mülkiyet 142
özel teşebbüs 57, 113, 137, 142, 143, 144, 145, 157, 158, 164, 166, 167, 173, 176, 183, 196, 218, 223, 236, 237, 240, 243, 251, 252, 255

P
Panjermanistler 187
Papa 130
Paris 91, 94, 106, 121, 126, 127, 130, 131, 139, 141, 153, 159, 169, 198, 212, 219; -basını 123; -borsası 185, 186; -İttihat ve Terakki Cemiyeti 100, 194; -kabinesi 185
Parlamentar hükümetler 242

Parlamentarizm 216, 240, 242
Patrikhane 65, 67, 68, 72, 73, 74, 75, 76, 83, 84, 130; -imtiyazları 66, 67; -mezhep imtiyazları 66, 72; -ziyaretleri 74
Petersburg 185
Petit Parisien 123
Philippe II 201
Pinot, Robert 147
Poinard, Léon 148
Proedos 66
Protestan 130
Protestanlık 220
Prusya 164; -genelkurmayı 201
Psikoloji 210

R
Remzi Binbaşı (İstanbul Merkez Kumandanı) 119
Ren; -Nehri sahilleri 144; -Vilâyeti 144
Repertoire des Répercussions Sociales (Edmond Démolins) 147
Rodin 97
Roma 192, 231; -dünyası 231
Romalılar 144, 230, 231
Rum 45, 67, 68, 72, 76; -basını 66, 72; -gazeteleri 66; -kilisesi 82; -müntehab-ı sâniler 66; -Patrikhane 65, 66, 68, 74, 76, 130; -Patrikhane fırkası 66, 72; -vatan-daşlar 72, 236
Rumca 73
Rumeli halkı 191
Rus 183, 192, 193, 238; -Çarlığı 201; -Japon Savaşı 176
Rusya 142, 184, 185, 201

S

Sabahaddin Bey, Prens (Sultanzâde) 66, 67, 68, 72, 74, 111
Sadâret 50, 127, 131
Saint Germaine 146, 255
Saint Jean Seyyar Hastane Cemiyeti 162
Sakız 62, 67, 84
Sakson 43; -çiftçileri 144; -köylüleri 144
Saksonya Ovası 143, 144
Salambo 155
salnâme 83
Satvet Lütifi (Hersekli) 43, 64, 96, 149
Science Sociale 141, 142, 147, 148, 155, 205, 207, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 218, 221, 223, 224, 226, 227, 229, 254, 255
Science Sociale dergisi 211, 255
Selanik 51, 116, 129, 179, 187, 191, 193
seleksiyon 172, 173, 202; -kanunu 226
Self-Government, bkz. İdarî Adem-i Merkeziyet
Seltler 142
Seniha Sultan 127
sıkıyönetim 102
Sırlar 76
sipahi 238; -teşkilâtı 238
Siyasî; -Adem-i Merkeziyet 71, 72; -Merkeziyet 85; -Merkeziyetçilik 102, 195
Sofya 184
Sosyal; -Mektep 254; -Meslek (Meslek-i İctimâî) 62, 94, 151, 171, 174, 177, 183, 196, 197, 199, 207, 214, 227; -Tarih 95, 142
Sosyalistler 201

sosyalistlik 221
Sosyalizm 201
Sosyoloji (İlm-i İctimâî) 141, 148, 209, 210, 211
Spencer 210

Ş

Şahsî Teşebbüs, bkz. Teşebbüs-i Şahsî
Şark Meselesi 46, 47, 203
Şehzadebaşı 61
Şeref Sokağı 133
Şeriat 107, 108, 109, 115, 117, 118
Şeyhülislâmlık 74
Şura-yı Ümmet 91, 92, 98, 99, 115, 131

T

tabii ilimler 55, 141, 230
Tahran 184
Tanin 61, 62, 63, 64, 65, 71, 72, 74, 94, 101, 104, 105, 106, 110, 111, 173, 180, 187
Tanzimat/Tanzimat-ı Hayriye 82, 203, 232, 233, 242, 243, 244; -devri 215; -dönemi 232
Tapu ve Kadastro Daireleri 250
Tarde 210
Tarih 86, 95, 145, 224, 238
Tedrisât-i İbtidâîyye Mecmuası 152
Tefrik-i Vezâif 52, 176, 179, 180
Terakki 49, 54, 57, 76, 81, 91, 92, 98, 99, 100, 101, 134, 172, 190, 205, 208
Tercüman-ı Hakikat 62
Teşebbüs-i Şahsî 39, 41, 42, 59, 61, 72, 83, 84, 85, 103; -Fırkası 63; -ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti 85; -ve Adem-i Merkeziyet-i İdarî Cemiyeti 208

Tevsî-i Mezuniyet 41, 42, 49, 51, 52, 63, 84, 103, 176, 178, 179, 180, 195

Timur 192

Trablus 194

Türk 45, 46, 47, 48, 63, 76, 77, 83, 100, 101; -aydınları 49, 100; -dostluğu 186; -kamuoyu 47; -milleti 47; -partileri

Türkçe 73, 131

Türkiye 46, 47, 48, 55, 57, 63, 91, 101, 102, 123, 124, 142, 151, 157, 165, 175, 178, 183, 184, 185, 186, 187, 192, 193, 195, 201, 202, 203, 204, 208, 222, 226, 227, 237

Türklük 77

U

Uruguay 51

Usul-i Meşrutiyet 63

V

Vahdetî 63

Varite Tiyatrosu 62

veba 180

Venedik 155

Vestefalya 144

Vilâyât Nizamnamesi 71

Vilâyetler Kanunu 180

Viyana 185

Völkan 109

W

Washington (Amerika Cumhurbaşkanı) 204

Y

Yahudi 130; -vatandaşlar 236
Yankeeler 222
Yemen 51, 118, 177, 179
Yeni Tanin 101
Yeni Zelanda 159
Yenipazar 187
Yıldız 91, 114, 116, 133, 191, 208; -cinayetleri 100; -Sarayı 113
Yollar, Asl-ı İctimâîyi Yol Nasıl Vücudunda Getirir? / Comment la Route Crée le Type Sociale? (Edmond Démolins) 147, 226
Yunan 230, 231, 233; -avucu 84; -kucağı 67; -okulu 231; -site-leri 217, 233

Z

Ziraat 47, 83, 135, 142, 143, 144, 145, 146, 151, 152, 156, 158, 159, 160, 163, 166, 181; -Banksası 166; -Fakültesi (Institut Agronomique, Paris) 160
Zooloji 211

İttihat ve Terakki'ye Açık Mektuplar

Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?
ve İzahlar

Prens Sabahaddin, II. Meşrutiyet devrinde fikir ve aksiyon adamı olarak ön planda yer aldı. O, Osmanlı Devleti'nde radikal fikrî arayışların gündeme geldiği bir sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskıcı tavırlarına maruz kalan ve bu tavırlara karşı çıkan bir Osmanlı aydını olarak tanındı, bilindi.

Osmanlı toplumunun ihtiyaçlarına uygun olabilecek nitelikte bir reform programını geliştirmeye çalışan Prens Sabahaddin, fikir yönünden sosyal hayatta Özel Teşebbüs'ü, devlet yönetiminde ise Adem-i Merkeziyet fikrini benimsedi. Özel Teşebbüs düşüncesi onu, ilk Osmanlı liberallerinden biri durumuna getirdi. O'na göre Osmanlı toplumunun kurtuluşu Ferdîyetçiliğin geliştirilmesine bağlı idi. Bu sebeple, Osmanlı ülkesinde siyasî reformlardan önce, sosyal reformlara ihtiyaç vardı.

Prens Sabahaddin, yıkılma vetiresine giren Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için verdiği mücadeleyi ölene kadar sürdürmüştür. Elinizdeki eserde bu mücadelenin ilmi dayanaklarını bulacaksınız.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-605-4635-07-8

9 786054 635078